

NOU DIARI DE BUJA,

Ó BÉ CRÍTICA D' ES PÓBRE VÉY,
DEL DIJÓS 17 JUÑ DE 1813.

¿No vál mès *Auròra*, que *fosca negre*?
Nò, há dupte. Pero dir *áuba* á sa *fosca negre* son dos
maís, un sa *fosca negre* y s' áltre sa mentída. A n' es cré-
púsculos de matí y tárde los diuan es forestérs *entre*
dos luces, y nóltros deim *entre duas foscas*. ¡Já s' avénan
molt *llums y foscas*! Nóltros si no parlán, al máncó en-
tenèm es forastérs; quánt èlls mos enténen póc y parlan
no géns.

Déu tot ho dispón.

Si, creishò, no se móu sa fuya del ábre sensa sa vo-
luntát de Déu. Déu sáb que fá. Es dolénts fán veurer qui
es bó. Estávam en páu. No son vengùts es *francesos*; em-
peró hem hagùt de sofrír aquéis. ¡Bóna creu per fèr es
Via Crucis! ¡y que son de llárgs! ¡Déu mos dò paciència!

TU FABRICATUS ES AURORAM, ET SOLÈM.

Tán devertít còm es Don Quicòte, també du llatíns
sagráts. *Post tenebras spero lucem*. Derréra sa *fosca* espér
sa claròr, deya Jóh, y Don Quicòte no díu que Jóh heu
digués; encáre que heu diu. Axí s' autòr diu còm David,
sens enomenár aquést Réy: *Vos Señòr de cèl y tèrra heu*
fèt s' áuba y es sól. *Auba féta*, per Déu es señál de sól:
Aubas qui se diuan *patrióticas* amenássan bóyre, nigúls,
tempestáts, tróns y llámps. Y ¿no es axó abusár de lo
sagrát? Já está dit que no. Cervántes no abusá; s' autòr
imitá á aquèll, qui no es censurát; sinò aplaudít, y no
li arribará per bé que s' estír tota s' il·lustraciò modèrna.
Un organísta tóca l' órga y no l' espèña; ára *qui no es*
del art gasta l' art y en tocárhí, fá renóu, fá dissonància,
fá molt de mal. Sánt Bonaventura miránt cèrta persòna
guápa, s' elevá; áltres haurían tengùt pensaménts báxos.
Quánt es fráres manjan cósas de la tèrra, los llitgen en
es refetò cósas del cèl. Aplicáu es téxto.

¿Cóm podía sortir es sól-sensa s' Auròra? Es sól es mallorquí; y s' Auròra no.

Aquésta áuba se volía fèr ámo de sas mel-las. No pensáva trobár sebáta de son pèu. Emperó á Mallórca sáben tondrer á n' es qui cercan llána. Nóltros l' hem fèta áuba. ¿Nóltros? Si. Ella volía enganár y nóltros hem desenganát. Es dessegán es clár cóm es sól; ets séus engáns y es nóm d' áuba qui és es primér engán. hán fèt sortir es nóstro sól. Sas derréras que teníam, tothóm estáva quiét, nigù parláva. Emperó ¿s' áuba l' há fèta? que la pág. Espársa qui li aconsèya es divórçi, Cupído qui li dissuadéx sas segónas nupcias, es Doctòr Canèt qui dona es titol de nits á uns escrits séus, clárs cóm el dia, en Trággia qui la pentína cóm si tota la vida hagués estudiát de perruquer, l' insigne Anti-Mála-Tésta qui li pósa á sa bugáda tots es dráps que una fluxedát de vèntre havía convertít en dráps de rásó, tots son cóm es mallorquíns en so seu módo de pensár; y axí es sól es de Mallórca. Ara s' áuba nou es, en no ser que la contèm entre algúnas cósas qui son estádas á Mallórca, v. g. sas pèstas de que parlàrem número 3.

Hem recórd que un procónsul qui martiritzá en Nicomedia á S. Quadrát, en Licia á S. Cristófol, en Nicéa á S. Trifó y á S. Respicio y qui per tota la Assia se acreditá de impío y cruél, aquést havía nóm *Optím*, ó *Optímo*. Jó li diría *Pèssim*, ó *Pèssimo*. ¿A s' áuba lin pendrá axí matéx?

PERSÒNAS QUI SABÍAN VIURER MÉS QUE NÓLTROS,

SEGONS REFERÈX ES VIATJÈR UNIVERSAL.

Don Tóni Boza cavallér en el réyne de Chile en 1781 vá morir de 106 áns. Sémpre estigué en perfèta salut. Casát duás vegádas arribá á tenír 28 fills. Algúns d' allá matéx visquéren també passát de 100 áns.

En Misisípi matáren una dóna de 120 áns. Já la podían dexár viurer, perque prést élla matéxa se sería mórtá.

A sa jurisdicción de S. Juan de los Ilános en 1778 y 79 vivía un indio qui deya que se recordáva de quant enáva per allá el Bisbe D. Juan de Palafox. Tenía dos fills un de 112 á 120 áns, y s' áltre de 8 á 10. També tenía un nèt de 90 áns. No se pogué afinár de cèrt quina edát éra se séua perque no

se trobáren llibres de batismas de aquell témps, ni sòls existia s' Iglèsia en que l' havían batiát. Volían durlo á Mèxico y teméren que no morís per sa séua debilidad.

A Európa hey há hagut exemplárs de áltres tán véis ô més.

Un inglés de 130 áñs fonc duit á Londres per cert Milórd. Es mudár d' aliment, y de llóc li havía de causar novedát; però éll arribá á 152 áñs.

Mússu Vergéntin conta que á Suècia en aquésts últims téms hey há una memoria de que en nou ô deu áñs hey hagué

vint mil y trenta sis hómo, y
tres mil cinc céntas quoránta dónas,

qui passávan de noránta áñs:
docénts y dotze hómo y
trecéntas vint y vuit dónas

entre cent y cent y cinc áñs:
trenta un hómo, y
trenta sis dónas

entre es cent y sis, y es cent y deu áñs.
vint y dos hómo, y
dénou dónas

entre cent y onze y cent y vint áñs.
un hómo

de cent vint y dos áñs
y una dóna

de cent vint y set.

No servèx viurer molt: lo que hey impórta es viurer bé. Sturm en sas *refleccions sobre sa Naturalèsa* fá es cálco de que cada áñ móren trenta millòns de persònas, qui vénen á ser 82 mil cada dia y 3400 cada hóra. Més hém de temer de morir entre aquésts, que confiár de viurer cóm aquélls.

Filosófs.

Aquést féu ets óus tènra, que grán ditxa mos durèu y vòltros quínt prometèu | y mos dui fam pèste y guèrra.

En témps passát digué Jeremías qui d' es més grán fias á n' es més petit, tothóm estudiava d' avarícia. ¡Grán abús? Pénetrá bé aquést pensament aquell pintòr qui féu un retrát en que se veyá un príncep y próp d' es tróno un ministre qui deya: sòls á n' aquést servèsc, y hem servèsc d' éll. Més avall un soldát rás diént més clár: jó

rób à n' aquèsts dos. Més avall un pajès diént: don y prenc que manjar d' aquèsts tres. Més avall un menestral diént: jó engán à n' es quátres. Més avall un negociánt diént: jó visc demunt aquèsts cinc. Més avall un missèr diént: jó pel aquèsts sis. Més avall un métyé diént: he de matár aquèsts sèt. Més avall un confessòr diént: jó absòlg aquèsts vuit. Y báy de tot un dimóni ab sos filáts qui agafáva y deya: jó m' hen dug aquèts nòu. Ara bé, un' oranèlla no fá estíu. Lliberáls hey há, diu cólca mála llén-go, qui sens estodíar Gramática, conjúgan es vérb rápio per tots es módos y témps. Si es lliberáls fán axó ¿que farán ets aváros qui no hán mestér didáls per tocár seltèri? No necessitám d' antórxa per veurèu, sinò per reformárhó: ¡já los tocará s' eubernüs! L' haurían d' atíar una miquèta, per-que fá mála cára.

CÁS D' UN PAJÈS Y UN FILÓSOF.

Un estodiánt en témps de punt s' en ená à la vila y quánt sopávan, li preguntá son páre, ¿si havía adelantát molt? Ell respongué que si, y més de lo que podían imaginár éll y sa máre qui eran tots es qui seyan en táula. Havènt de manjar un óu per hóm y tenínt devánt es tres óus, digué: volèu sabrer mon páre, lo que es sa filosofía, que jó estodíy? Já veís, aquí noy há sinò tres óus, y jó fará veurer que ni há cinc. ¡Valént hómo! digué son páre, mostráu cóm. Ell molt satisfét digué: ¿no son axó tres óus? Son páre, li diu que si. Torna éll: *allá ahont ni há tres ¿no ni há dos? Sens ducta* respongué son páre, qui encára que rustic, já reya deváll es nás. *Tres y dos son cinc* replicá es llecenciádo: *èrgo aquí hey há cinc óus.* Axó es demostració matemática. *Aquí hey há tres óus, aquí hey há dos óus. Tres y dos son cinc óus.* ¿Heu veís? Ara heu veurás tu vá dir son páre. Aquí pér tē hey há cinc óus, jó hen prenc dos per mi, hen don un à te máre y tu manjarás ets áltres dos, qui romá-nen. Tot axó es ton estudi? Demá vendrás à segár ab mi. Tu tornas mássa llèst. Axí desfèu un rustic es discurs d' un estodiánt qui pretenía de cámas primas; y el pób-re s' en ená à colgár en dejú.

EN LA IMPRÉNTA DE SEBASTIÁ GARCÍA.